

Előszó

Kedves Diákok!

Tankönyvünket formájában és tartalmában egyaránt felújítottuk. Két régebbi sorozat, az *Irodalmi olvasókönyvek* és az *Irodalmi ikerkönyvek* erényeit egyesíti az új tankönyvcsalád. Több lett benne a mai, szórakoztató irodalom – reméljük, tetszeni fog neked.

Ötödikben már olyan mesékkel és versekkel ismerkedtek meg, amelyek kitartóbb figyelmet igényelnek. Ebben a tanévben olyan népmeséket, műmeséket, népdalokat és műdalokat olvashattok, amelyek szorosan hozzátartoznak a magyar kultúrához. A könyv emellett kitekintést kínál számotokra más népek meséire is, hiszen saját hagyományaink megismerése mellett fontos figyelni a mellettünk vagy tőlünk távolabb élő népek kultúrájára is. Biztosan szívesen olvassátok majd a legismertebb magyar tündérmesét, Petőfi Sándor *János vitézét* is, amivel a tanév során legtöbbet fogtok foglalkozni.

Néhány regényt is olvashattok a tanévben: *A Pál utcai fiúkat*, a *Koldus és királyfit*, a *kis herceget*. Meglátjátok, milyen jó azonosulni a hozzátok hasonló korú regényhősökkel, velük együtt küzdeni, remélni és boldogulni. Azokat a regényeket, amelyek ismerete tantervi követelmény, *Házi olvasmányként* jelöltük, a többinél az *Ajánlott olvasmány* cím szerepel.

A könyvet lapozva láthatjátok a fejezetkezdő ábrákat, piktogramokat (ismétlődő, apró jelek az oldalak felső sarkán) és a megkülönböztető színeket. Ezek segítik az eligazodást a nagyobb fejezetek rendjében. Ahol ezeket látjátok: , ott olyan olvasmányokat ajánlunk, amelyek tapasztalataink szerint inkább a fiúknak, vagy inkább a lányoknak szoktak tetszeni. Persze bárki elolvashatja őket! Ne itt keresd az olvasmányokat, ebben a kötetben! Az oldalszám a sorozat munkafüzetére utal. Tanárod eligazít! A tankönyv szövegében jól látható módon – **vastaggal** – szedtük azokat a fogalmakat és ezek meghatározásait, melyek megtanulása kiemelten fontos az ötödikes tananyagban. Tónussal és apró betűvel elkülönítettük azokat a szövegrészeket, melyek a tananyaghoz kapcsolódó, kiegészítő információkat tartalmaznak. A műcímek megjegyzésében a *dőlt* betűs címek segítenek. Az egyes fejezetek áttekintését a nyitóoldalakon elhelyezett, címszavakból álló vázla-

tok igyekeznek megkönnyíteni. A nagy fejezetek végén lévő összefoglalások és a hozzájuk kapcsolódó feladatok a már megtanultak átismétlésében és újbóli áttekintésében vannak segítségére.

Olyan feladattípusokkal is találkozhattok a könyvben, amelyek arra szólítanak fel, hogy keressetek meg valamilyen irodalmi művet vagy adatot. Ilyenkor hagyományos könyvtári munkákra is számíthatunk – az iskolai vagy körzeti könyvtárak továbbra is segí-

tenek nektek könyvvállományukkal és a könyvtárosok szíves útmutatásával. Iratkozzatok be egy könyvtárba, s látogassátok rendszeresen! Olvasmányaitokról vezessetek naplót, melyből később fölleveníthetitek élményeiteket!

Tisztelt Pedagógusok! Tisztelt Kollégák!

A kötet – ahogyan egész sorozatunk is – magában foglalja az Irodalmi ikerkönyvek kapcsolódó szemelvényeit is. Ezek elsősorban a mindennapi életre rímelő irodalmi gondolattársításokra utalnak, illetve kiegészítő olvasmányokat ajánlanak. Az erre emlékeztető piktogramok   melletti oldalszámok a sorozat munkafüzetének (NT-11516/M) lapszámait mutatják.

Sok örömet kívánunk az olvasáshoz és az irodalommal való foglalkozáshoz a könyv összeállítói:

Alföldy Jenő és Valaczka András

Mesevilág

mese » népmese » tündérmese »
műmese » a mese szerkezete »
mesetípusok » meseváltozatok » epika
dal » népdal » népköltészet » líra

Fehérlófia

Magyar népmese Arany László feldolgozásában

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl, volt a világon egy fehér ló. Ez a fehér ló egyszer megellett, lett neki egy fia, azt hét esztendeig szoptatta, akkor azt mondta neki:

- Látod, fiam, azt a nagy fát?
- Látom.
- Eredj fel annak a legtetetejébe, húzd le a kérgét!

A fiú felmászott, megpróbálta, amit a fehér ló mondott, de nem tudta megtenni. Akkor az anyja megint szoptatta hét esztendeig, megint felküldte egy még magasabb fára, hogy húzza le a kérgét. A fiú le is húzta.

Erre azt mondta a fehér ló:

- No fiam, már látom, elég erős vagy. Hát csak eredj a világra, én meg megdöglöm.

Azzal megdöglött. A fiú elindult világra. Amint ment, mendegélt, előtalált egy rengeteg erdőt, abba be is ment. Csak bódorgott, egyszer egy emberhez ért, ki a legerősebb fákat is úgy nyűtte, mint más ember a kendert.

- Jó napot adjon Isten! - mondta Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírét annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Megbirkóztak. De alig csavarított egyet Fehérlófia Fanyüvön, mindjárt a földhöz vágta.

- Már látom, hogy erősebb vagy, mint én - mondja Fanyüvő. - Hanem tegyük össze a kenyerünket, végy be szolgálatodba.

Fehérlófia befogadta, így már ketten voltak.

Amint mennek, mendegélnek, előtalálnak egy embert, aki a követ úgy morzsolta, mint más ember a kenyeret.

- Jó napot adjon Isten! - mondja Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírét annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Megbirkóztak. De alig csavarított Fehérlófia Kőmorzsolón hármát-négyet, mindjárt a földhöz vágta.

- Már látom, hogy teellened nem csinálhatok semmit - mondja Kőmorzsoló. - Hanem tudod mit, végy be szolgálatodba, hű szolgád leszek halálig.

Fehérlófia befogadta, így már hárman voltak. Amint mentek, mendegéltek, előtaláltak egy embert, aki a vasat úgy gyúrta, mint más ember a tésztát.

- Jó napot adjon Isten! - mondja neki Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírét annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Sokáig birkóztak, de nem bírtak egymással. Utoljára Vasgyúró gáncsot vetett, földhöz vágta Fehérlófiát, erre ez is megharagudott, felugrott, s úgy vágta földhöz Vasgyúrot, hogy majd odaragadt. Ezt is szolgálatába fogadta, így már négyen voltak.

Amint tovább mennek, mendegélnek, rájuk esteledett, ők is megtelepedtek, kunyhót csináltak.

Másnap azt mondja Fehérlófia Fanyüvőnek:

- No, te maradj itt, főzz kását, mink elmegyünk vadászni.

Elmentek. De alig hogy tüzet rakott, s a kásafőzéshez fogott Fanyüvő, ott termett egy kis ördög; maga nagyon kicsi volt, de a szakála a földet érte. Fanyüvő nem tudott hova lenni ijedtében, mikor meglátta, hát még mikor rákiáltott:

- Én vagyok Hétszűnyű Kapanyányimonyók, add ide azt a kását, ha nem adod, a hátadon eszem meg.

Fanyüvő mindjárt odaadta. Hétszűnyű Kapanyányimonyók megette, azal visszaadta az üres bográcsot. Mikor hazajöttek a cimborák, nem volt semmi ennivaló, megharagudtak, jól eldöngették Fanyüvőt, de az nem mondta meg, hogy miért nincs kása.

Másnap Kőmorzsoló maradt otthon. Amint kezdte főzni a kását, odament őhöz is Hétszűnyű Kapanyányimonyók, és kérte a kását:

- Ha ide nem adod, a hátadon eszem meg!

De Kőmorzsoló nem adta, Hétszűnyű Kapanyányimonyók sem vette tréfára a dolgot, lenyomta a földre, hátára tette a bográcsot, onnan ette meg a kását.

Mikor a többi három hazafelé ment, Fanyüvő előre nevette a dolgot, mert tudta, hogy Kőmorzsolótól is elveszi a kását Hétszűnyű Kapanyányimonyók.

Harmadnap Vasgyúró maradt otthon. De a másik kettő se neki, se Fehérlófiának nem kötötte az orrára, mért maradtak két nap kása nélkül.

Ahhoz is odament Hétszűnyű Kapanyányimonyók, kérte a kását, s hogy nem adta, a meztelen hasáról ette meg. Amint a többi három hazajött, ezt is jól elpáholták.

Fehérlófia nem tudta, miért nem csinált egyik sem kását. Negyednap maga maradt otthon. A többi három egész nap mindig nevette Fehérlófiát, tudták, hogy ahhoz is odamegy Hétszűnyű Kapanyányimonyók. Csakugyan oda is ment, de bezzeg megjárta, mert Fehérlófia megkötözte szakállánál fogva egy nagy fához.

Amint a három cimbora hazaért, mindjárt feltálalta a kását. Amint jólaktak, megszólalt Fehérlófia:

– Gyertek csak, mutatok valamit.

Vezette volna őket a fához, amelyikhez Hétszűnyű Kapanyányimonyókat kötötte, hát látja, hogy nincs ott, hanem elvitte a fát is magával. Mindjárt elindultak a nyomon. Mindég mentek hét nap, hét éjjel, akkor találtak egy nagy lyukat, amelyen a másik világra ment le Hétszűnyű Kapanyányimonyók. Tanakodtak, mitévők legyenek, utoljára úgy határoztak, hogy lemennek.

Fanyűvő font egy kosarat, csavart egy hosszú gúzt¹ a faágakból, s azon leeresztette magát. De meghagyta, hogy húzzák fel, ha megrántja a kötelet. Alig ért le negyedrésszére a mélységnek, megijedt, felhúzatta magát.

- Majd lemegyek én - mondja Kőmorzsoló. De harmadrészeről az útnak ő is visszahúzatta magát.

Azt mondja Vasgyűrő:

- Ejnye, be gyávák vagytok! Eresszetek le engem! Nem ijedek én meg ezer ördögtől sem!

Le is ment fele útjáig, de tovább nem mert, hanem megrángatta a gúzt, hogy húzzák fel.

Azt mondja Fehérlófia:

- Eresszetek le engem is, hadd próbáljak szerencsét!

Bezzeg nem ijedt ez meg! Lement a másvilágra, kiszállt a kasból, elindult széjjelnézni. Amint így kódorog előre-hátra, meglát egy kis házat, bemegy bele, hát kit lát? Nem mást, mint Hétszűnyű Kapanyányimonyókot. Ott ült a kuckóban, kenegette a szakállát meg az állát valami zsírral; a tűzhelyen ott főtt egy nagy bogrács kása.

- No, manó - mondja neki Fehérlófia -, csakhogy itt vagy! Máskor te akartad az én kását megenni a hasamról; majd megeszem én most a tiedet a te hasadról.

Azzal megfogta a Hétszűnyű Kapanyányimonyókot, a földhöz vágta, hasára öntötte a kását, úgy ette meg, azután kivitte a házból, egy fához kötötte, s odább ment.

Amint megy, mendegél, előtalál egy várat rézmezővel, rézerdővel körülvéve. Amint meglátta, mindjárt bement bele; odabent egy gyönyörű királykisasszonyt talált, aki nagyon megijedt, amint meglátta a felvilági embert.

- Mit keresel itt, felvilági ember, ahol még a madár se jár?

- Hát biz én - felelt Fehérlófia - egy ördögöt kergettem.

- No, hát most jaj neked! Az én uram egy háromfejű sárkány, ha hazajön, agyonvág. Bújj el hamar!

- Nem búvok biz én, megbirkózom én vele.

Arra a szóra ott termett a sárkány.

- No, kutya - mondja Fehérlófiának -, most meg kell halnod! Hanem viaskodjunk meg a rézszérűmön!²

Meg is viaskodtak. De Fehérlófia mindjárt a földhöz vágta a sárkányt, s levágta mind a három fejét. Azzal visszament a királykisasszonyhoz. Azt mondja neki:

¹ gúzs: kötél

² szerű: birtok; a termény tárolására szolgáló nyitott építmény; (itt:) tisztás

- No, most már megszabadítottalak, királykisasszony, jer velem a felvilágra!

- Jaj, kedves szabadítóm - felel a királykisasszony -, van nekem idelent két testvérem, azokat is egy-egy sárkány rabolta el, szabadítsd meg őket, neked adja az én atyám a legszebb leányát meg fele királyságát.

- Nem bánom, keressük meg.

Elindult megkeresni. Amint mennek, találnek egy várat ezüstmezővel, ezüsterdővel körülveve.

- No, itt bújj el az erdőben - mondja Fehérlófia -, én majd bemegyek.

A királykisasszony elbújt, Fehérlófia meg megindult befelé. Odabent egy még szebb királykisasszonyt talált, mint az első. Az nagyon megijedt, ahogy meglátta, s rákiáltott: - Hol jársz itt, felvilági ember, hol még a madár se jár?

- Téged jöttelek megszabadítani.

- No, akkor ugyan hiába jöttél, mert az én uram egy hatfejű sárkány, ha hazajön, összemorzsol.

Arra a szóra ott termett a hatfejű sárkány. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

- Hej, kutya - mondja neki -, te ölted meg az öcsémet, ezért meg kell halnod! Hanem gyere az ezüstszerűmre, viaskodjunk meg!

Azzal kimentek, soká viaskodtak, utoljára is Fehérlófia győzött, földhöz vágta a sárkányt, levágta mind a hat fejét. Azután magához vette mind a két királykisasszonyt, s így hárman útnak indultak, hogy a legfiatalabbat is megszabadítsák. Amint mennek, mendégélnek, találnek egy várat aranymezővel, aranyerdővel körülveve. Itt Fehérlófia elbújtatta a két királykisasszonyt, maga meg bement a várba. A királykisasszony majd meghalt csodálkozásában, amint meglátta.

- Mit keresel itt, ahol még a madár se jár? - kérdi tőle.

- Téged jöttelek megszabadítani - felelt Fehérlófia.

- No, akkor hiába fáradtál, mert az én uram egy tizenkét fejű sárkány, ha hazajön, összevissza tör.

Alig mondta ezt ki, rettenetes nagyot mennydörgött a kapu.

- Az én uram vágta a buzogányát a kapuba - mondja a királykisasszony -, mégpedig tizenkét mérföldről. De azért ebbe a nyomba itt lesz. Bújj el hamar!

De már ekkor, ha akart volna, se tudott volna elbújni Fehérlófia, mert a sárkány betoppant. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

- No, kutya, csakhoggy itt vagy! Megölted két öcsémet, ezért, ha ezer lelked volna is, meg kellene halnod! Hanem gyere aranyszűmre, birkózzunk meg!

Nagyon soká viaskodtak, de nem tudtak semmire se menni. Utoljára a sárkány belevágta Fehérlófiát térdig a földbe; ez is kiugrik, belevágja a sárkányt derékig; a sárkány kiugrik, belevágja Fehérlófiát hónaljig; már itt

Fehérlófia nagyon megharagudott, kiugrott, s belevágta a sárkányt, hogy csak a feje látszott ki, erre kikapta a kardját, levágta a sárkánynak mind a tizenkét fejét.

Azután visszament a várba, elvitte magával mind a három királykisasszonyt. Elérkeztek ahhoz a kosárhoz, amelyiken Fehérlófia leereszkedett, próbálgatták minden módon, hogy férhetnének bele mind a négyen, de sehogyan se boldogultak. Így hát Fehérlófia egyenként felhúzat-
ta a három királykisasszonyt, ő maga meg várta, hogy őérte is eresszék le a kosarat. Csak várt, csak várt, három nap, három éjjel mindig csak

várt. Várhatott volna szegény akár ítéletnapig is. Mert amint a három szolgál felhúzta a három királykisasszonyt, úgy határoztak, hogy ők magok veszik el a három királykisasszonyt, s nem eresztik megint le a kosarat Fehérlófiáért, hanem otthagyják őt a másvilágon. Mikor Fehérlófia már nagyon megunta a várakozást, kapta magát, elment onnan nagy búslakodva. Alig ment egy kicsit, előfogta egy nagy záporoső, ő is hát behúzta magát a szűrőbe, de hogy úgy is ázott, elindult valami fedelet keresni, ami alá behúzódjék. Amint így vizsgálódik, meglát egy griffmadárfészket³ három fiók-griffmadárral; ezt nemcsak hogy el nem szedte, de még betakarta a szűrővel, maga meg bebújt egy bokorba. Egyszer csak jön haza az öreg griffmadár.

- Hát ki takart be benneteket? – kérdi fiaitól.
- Nem mondjuk meg, mert megölnöd.
- Dehogyan bántom, nem bántom én, inkább meg akarom neki hálálni!
- No, hát ott fekszik a bokor mellett, azt várja, hogy elálljon az eső, hogy

levehesse a szűrét rólunk.

Odamegy a griffmadár a bokorhoz, kérdezi Fehérlófiától:

- Mivel háláljam meg, hogy megmentetted fiaimat?
- Nem kell nekem semmi – felel Fehérlófia.
- De csak kívánj valamit, nem mehetsz úgy el, hogy meg ne háláljam.

³ griffmadár: óriás termetű, mesebeli madár

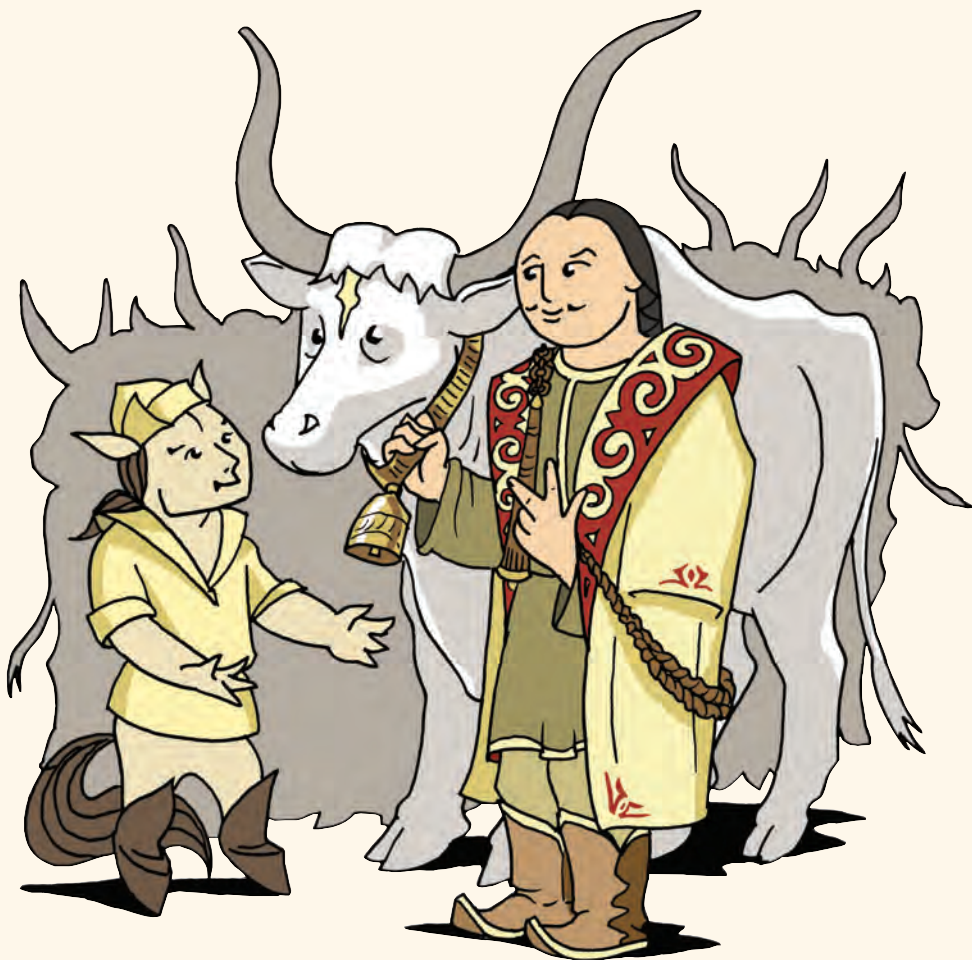

- No, hát vígy fel a felvilágra!

Azt mondja rá a griffmadár:

- Hej, ha ezt más merte volna kívánni, tudom, nem élt volna egy óráig, de neked megteszem; hanem eredj, végy három kenyeret meg három oldalszalonnát, kösd a kenyeret jobbról, a szalonnát balról a hátadra, s ha jobbra hajlok, egy kenyeret, ha balra, egy oldalszalonnát tégy a számba. Ha nem teszel, levetlek.

Fehérlófia éppen úgy tett mindent, ahogy a griffmadár mondta. Elindultak azután a felvilágra. Mentek jó darabig, egyszer fordult a griffmadár jobbra, akkor beletett a szájába Fehérlófia egy kenyeret, aztán balra, akkor meg egy oldalszalonnát, azután az utolsót is megette. Már látták a világot idefent, hát egyszer csak megint fordítja a griffmadár balra a fejét. Fehérlófia kapta a bicskáját, levágta a bal karját, azt tette a griffmadár szájába. Azután megint fordult jobbra a griffmadár, akkor a jobb lába szárát adta neki.

Mire ezt is megette, felértek. De Fehérlófia nem tudott se té, se tova menni, hanem ott feküdt a földön, mert nem volt se keze, se lába.

Itt benyúl a griffmadár a szárnya alá, kihúz egy üveget tele borral. Oda adja Fehérlófiának.

- No - mondja neki -, amiért olyan jószívű voltál, hogy kezed-lábad a számba tetted, itt van ez az üveg bor, idd meg.

Fehérlófia megitta. Hát lelkem teremtetted - tán nem is hinnétek, ha nem én mondanám - egyszerre kinőtt keze-lába. De még azon felül hétszer erősebb lett, mint azelőtt volt.

A griffmadár visszarepült az alvilágba. Fehérlófia meg útnak indult megkeresni a három szolgáját. Amint megy, mendegél, előtalál egy nagy gulyát. Megszólítja a gulyást:

- Kié ez a szép gulya, hé?
- Három úr: Vasgyúró, Kőmorzsoló és Fanyüvő uraké.
- No, hát mutassa meg kend, hol laknak?

A gulyás útbaigazította, el is ért nemsokára a Vasgyúró kastélyához, bement belé, hát majd elvette a szeme fényét a nagy ragyogás, de ő csak ment beljebb. Egyszer megtalálta Vasgyúrót, aki mikor meglátta Fehérlófiát, úgy megijedt, hogy azt se tudta, leány-e vagy fiú. Fehérlófia megfogta, kihajította az ablakon, hogy mindjárt szörnyethalt. Azután fogta a királykisasszonyt, vezette Kőmorzsolóhoz, hogy majd azt is megöli, de az is meg Fanyüvő is meghalt ijedtében, mikor megtudta, hogy Fehérlófia feljött a másvilágról. Fehérlófia a három királykisasszonyt elvezette az apjukhoz.

Az öreg király rettenetesen megörült, amint a leányait meglátta. S hogy megtudta az egész esetet, a legfiatalabbat Fehérlófiának adta fele királyságával együtt. Nagy lakodalmat csaptak, s még máig is élnek, ha meg nem haltak.

Szövegértés, ismeretbővítés

1. Mit jelent az, hogy megellett?
2. Mit jelentenek a következő szavak: bódorgott, kódorog? Mondj rokon értelmű szavakat!
3. Mi az, hogy nyütte a fákat?
4. Milyennek képzeled az ördögöt, a manót, a sárkányt és a griffmadarat?
5. Mi a bogrács?
6. Mi az, hogy jól elpáholták? Mondj rokon értelmű szavakat!
7. Milyen a buzogány?
8. Mi a gulya?

A mese ősi eredete ► Régi eredetű **népmese** a *Fehérlófia*.

A népmese a nép ajkán születő és terjedő, sokszor csodás eseményeket és lényeket szerepeltető elbeszélő műfaj.

Egyes részletei a honfoglalás előtti magyarok életére és elképzeléseire utalnak. A magyarság ősei állatoktól származtatták a rendkívüli képességű hősöket, akárcsak Fehérlófiát. A legenda szerint Árpád fejedelem apja, Álmos egy turulmadártól született. A fehér ló a nagyra becsült állatok közé tartozott: a fejedelmeknek volt fehér lovuk, s a magyarok fehér lovat áldoztak fel nagy vállalkozásaik előtt.

Tündérmese ► A *Fehérlófiában* csodás lények, csodás képességű emberek, beszélő állatok szerepelnek és varázslatok történnek.

Az olyan meséket, melyekben csodás lények, varázslatok szerepelnek, tündérmeséknek nevezzük.

Mesés helyszínek ► A tündérmesékben csodás helyek és tárgyak is előfordulnak. Különleges helyszín a *Fehérlófia* című mesében például az Óperenciás-tenger, az alvilági luk. (Más mesékben gyakori például a kacsalábon forgó vár vagy az égigérő fa.)

Mesekezdés, mesezárás ► Jellemző a tündérmesékre a mese eleje és a vége. A bevezető mondat érezteti, hogy nem ezen a világon történnek meg a csodás dolgok, hanem valahol messze, a mesék birodalmában. A befejező mondat a történet boldog végét jelzi.

A mese szerkezete ► A *Fehérlófia* című mese így foglalható össze:

- a főhős felkészül arra, hogy nagy próbákat álljon ki, és elindul szerencsét próbálni;
- a főhős egyre nehezebb akadályokat győz le társai segítségével;
- a segítőtársak cserben hagyják a főhőst, de új segítőtársat szerez, és eléri boldogságát.

KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Milyen szerepe van a mesében a fehér lónak?
2. Sorold fel a *Fehérlófiában* szereplő mesebeli lényeket és helyszíneket!
3. Figyeld meg a mese kezdetét és végét! Melyek azok a kifejezések, mondatok, amelyek a legtöbb mesében előfordulnak?
4. A népmesékben – különösen a tündérmesékben – gyakran szerepelnek a bűvös **meseszámok**. Köztük a hármas szám a leggyakoribb.
– Sorold fel azokat a részleteket, amelyekben szerepe van a hármas számnak!
Milyen más meseszámokat ismersz? Honnan?

5. A mesékben a nevek is kifejezőek. A *Fehérlófia*ban a nevek egy része értelmes: a mesealak tulajdonságát fejezi ki. Az ilyen nevet **beszélő névnek** mondjuk. (Más mesékben ilyen például a Hüvelyk Matyi vagy a Tündérszép Ilona név.)
- Milyen beszélő nevek fordulnak elő a *Fehérlófia*ban? Sorolj fel példákat a saját olvasmányaid alapján!
6. A *Fehérlófia*ban – mint sok más mesében – szerepe van a testi erőnek.
- Sorold fel azokat a részleteket, melyekben a főhősnek erőpróbát kell kiállnia!
7. A mesében a főhős nem csak a nyers erejével érvényesül: okossága és jószívúsága is fontos szerephez jut abban, hogy boldoguljon.
- Keresd meg a mesében azokat a részeket, amelyekben az esztét vagy a szívét követi Fehérlófia!
8. Értelmezd a következő kifejezéseket: a) tegyük össze kenyerünket; b) nem kötötte az orrára; c) mit keresel itt, ahol a madár se jár?; d) várhatott volna akár ítéletnapig is; e) elindult valami fedelet keresni; f) nagy lakodalmat csaptak.
9. Találj ki olyan furcsa nevet, mint a Hétszűnyű Kapanyányimonyók!
10. Írj mesét, amelyben használsd a *Fehérlófia* bevezető és befejező mondatát! A főszereplő szerencsét próbál, és három próbát kell kiállnia.
11. Nézz utána, hogy van-e valamilyen valóságalapja a mesékben gyakran szereplő sárkánynak!

GONDOLKODÓ

1. Fanyűvő, vasgyúró – ezek mintájára alkottunk néhány hasonló fogalmat. Melyik lóg ki a sorból?

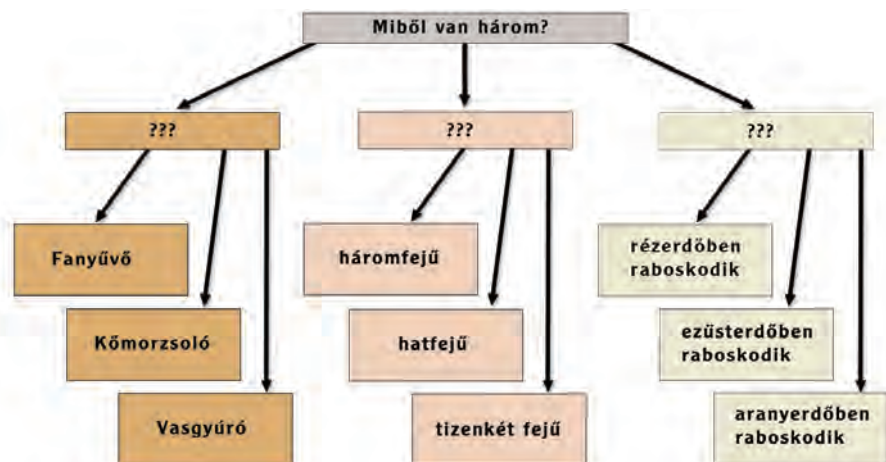
☐ A gyémántvágó

☐ B papírgyűrő

☐ C acélhajtogatóg

☐ D gránitpuhító

2. A történetben gyakran találkozunk az ismerős meseszámmal, a hárommal. Mit írnál a kérdőjeles helyekre? Mi mindenképp van három a mesében?

Jean de La Fontaine⁴ ◀ A holló meg a róka

Holló úr ült a fatetőn,
csőrébe sajt volt, jókora,
s kit a jóillat csalt oda,
a róka szólt hízelkedően:
„Á, jónapot, te drága holló!
Mi szép vagy! nincsen is hozzád hasonló!
Nem tóditok, de hogyha hangod
olyan, mint rajtad ez a toll, ó
akkor a madarak között első a rangod.”
A holló erre rendkívül örül,
torkán egy hangot köszörül,
kitátja csőrét, földre hull a sajtja.
A róka felveszi és egyre hajtja:
„A hízelgő, akármi fajta,
azokból él, akiknek hízeleg:
Felér a sajttal ez a lecke – vedd.”
A holló ámul, pironkodva, végre
megesküszik, hogy nem megy soha lépre.

(Kosztolányi Dezső fordítása)

A fabula ► A több mint háromszáz évvel ezelőtt élt francia költő, La Fontaine főként verses állatmeséivel szerzett máig tartó hírnevet.

Az erkölcsi tanulságot tartalmazó, gyakran állatokat szerepeltető tanmesét fabulának nevezzük. (A latin szó jelentése mese.)

La Fontaine korában – a 17. században – a költők szívesen elevenítették fel a régi görög és római szerzők műveit. A francia költő görög és római szerzők (Ezópus, illetve Phaedrus, ejtsd: fédrusz) fabulái nyomán írta verses meséit. Nálunk egy évszázaddal korábban Pesti Gábor és Heltai Gáspár dolgozta át magyarra az ókori szerzők fabuláit. A 19. század első felében Fáy András írt fabulákat, már a francia költő műveinek ismeretében.

ÁLLATOK ÉS EMBEREK ► La Fontaine fabulái azért hatnak ma is elevenen, mert könnyed játékosággal és nagy művészettel formálta meg erkölcsi tanulságot hordozó állatmeséit. A költő emberi tulajdonságokkal ruházta fel az állatokat, és erkölcsi tanulságokat von le a kis történetekből.

⁴ ejtsd: zsan dô lá fonten

A nagy hatalmú francia király, XIV. Lajos idején azért volt hatalmas sikerük La Fontaine meséinek, mert közvetlen formában nem lehetett bírálni az uralkodót vagy az udvari embereket, de az állattörténetekben véleményt lehetett mondani a bűnös hatalmasságokról. Főként a durva erőszakot, a hiúságot és a ravasz hízelgést bírálja La Fontaine. Az oroszlán kegyetlen, a farkas gonosz, a róka ravasz, a béka felfuvalkodott, a bárány ártatlan áldozat stb.

KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Milyen tulajdonságokat testesít meg *A holló meg a róka* című fabula két állata?
2. Vitassátok meg, melyiküknek miben van igaza! Az egyik tanuló a rókát, a másik a hollót védje!
3. Mi a különbség a hízelgés és a dicséret között?
4. Hogyan fejeznéd ki másként?
A holló ... megesküszik, hogy nem megy soha lépre.

GONDOLKODÓ

1. Mely vonások illenek a hollóra?

☐ A ravasz

☐ B okos

☐ C hiú

☐ D hiszékeny

2. La Fontaine meséje nyomán híres párossá vált a róka meg a holló. Gyűjts további híres, mesebeli állatpárosokat a rajzok segítségével!

Meseváltozatok

Változat, variáns ► Változatoknak, variánsoknak nevezzük, ha egy vers vagy mese, vagy bármilyen más alkotás úgy ismétlődik meg az irodalomban, hogy részben meg is változik. Nemcsak a népmeséknek születtek ilyen változatai, hanem az írók, költők is szívesen megalkották egy-egy nagyszerű mű **átíratát**. A rókáról és a hollóról szóló történet például, amelyet az előző fejezetben olvastunk, számos változatban ránk maradt. Ezópus görög meseíró csaknem háromezer éve élt, tőle ismerjük a legkorábbi változatot. Phaedrus római költő körülbelül kétezer éve jól ismerte és át is dolgozta az ő állatmeséit: tőle is láthatunk most egy változatot. La Fontaine variánsát már olvastuk, így azt most nem idézzük fel. Viszont egy részletet az alig néhány évtizede alkotó magyar költőtől, Romhányi Józseftől is megismerhetünk.

Ezópus ◀◀ *A holló és a róka*

Sajtot talált a holló, fölvitte a fára.
Róka koma a sajtot nagyon megkívánta.

Magas a fa, magasan ül a holló rajta.
Csőréből a zsákmányát azért is kicsalja!

„Holló asszony – szól neki –, örülök, hogy látom;
nincs kegyednél gyönyörűbb madár a világon!”

Fönn a holló hallgat, és szorítja a sajtot.
A róka vár, majd úgy tesz, mint aki elcammog.

Lép egyet, és morog, hogy a holló is hallja:
„De mit ér a szépség, ha rút hozzá a hangja!”

„Rút a hangom? – A hollót elfutja a méreg,
s károgni kezd: – Ez neked nem elég szép ének?”

„De még milyen!” – nevet a róka, és a sajttal,
mit a holló kiejtett, vidáman elnyargal.

(Sarkady János fordítása)

